

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

Bakalářská práce

Ochrana vlastnického práva v právním řádu ČR

Autor Práce: Lukáš Studničný

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma Studia: Kombinované

Vedoucí práce: JUDr. Bohuslav Petr, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona číslo 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Lukáš Studničný

Poděkování

Rád bych poděkoval mému vedoucímu práce JUDr. Bohuslavu Petrovi, Ph.D. Za náměty a vedení, PhDr. Lence Havelkové, Ph.D. za připomínky k metodice zpracování práce a své manželce Aleně Studničné za konzultace a pomoc při zpracování práce.

ABSTRAKT

STUDNIČNÝ, L. *Ochrana vlastnického práva v právním řádu ČR : bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s., 2013. 51 s.

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Bohuslav Petr, Ph.D.

Klíčová slova:

ochrana vlastnického práva, , vlastnické právo vlastnictví, žaloba

Práce se věnuje institutům ochrany vlastnického práva především z pohledu občanského práva. Zvláštní zřetel je při tom brán k možnostem ochrany soudní prostřednictvím reinvidikční a negatorní žaloby. V práci je rovněž rozvedena ochrana vlastnického práva z pohledu práva veřejného. U vybraných skutkových podstatách přešupků a trestných činů je ukázáno, že vlastnictví je chráněným zájmem a za jakých podmínek se jedná o přešupěk nebo trestný čin. Pro potřeby práce jsou rovněž v úvodních kapitolách vysvětleny základní pojmy, jako vlastnictví, vlastnické právo, ochrana vlastnického práva a omezení vlastnického práva. V historickém exkursu je znázorněno, jakým způsobem bylo omezování vlastnického práva zneužito v zájmu ideologií, které se na našem území významně projeví ve 20. století.

ABSTRACT

STUDNIČNÝ, L. *Protection of Property Rights in Legal System of Czech Republic : Bachelor thesis* České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2013. 51 p.

Supervisor: JUDr. Bohuslav Petr, Ph.D.

Key words

ownership, petition, protection of property rights, right to property

The work is dedicated to the protection of property rights institutes especially in terms of civil rights. Special attention is at the gates to the possibilities of judicial protection through civil legal proceedings. The paper also outlined the protection of property rights from the perspective of public law. For selected constituent elements of offenses and crimes, it is shown that the property is protected interest and the conditions under which it is a misdemeanor or crime. For the purposes of this work there are also in the introductory chapters explained basic concepts such as property, protection of property rights and ownership restrictions. The historical overview shows how the restriction of property rights were abused in the interest of ideology, which in our area significantly expressed in the 20th century.

Obsah

ÚVOD	7
1 CÍLE A METODIKA.....	9
2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	10
2.1 Vlastnictví a vlastnické právo.....	10
2.1.1 Spoluvlastnictví.....	12
2.3 Ochrana vlastnického práva a princip rovnosti.....	15
2.3 Omezení vlastnického práva.....	17
2.3.1 Omezení vlastnického práva ze zákona.....	18
2.3.2 Omezení úředním výrokem.....	21
2.3.3 Omezení právním úkonem vlastníka.....	22
2.3.4 Omezení povinností konat	22
2.4 Exkurs do historie	22
2.4.1 Období Protektorátu Čechy a Morava.....	22
2.4.2 Období před rokem 1989	24
3 OCHRANA VLASTNICKÉHO PRÁVA V ČESKÉ LEGISLATIVĚ	26
4 OCHRANA VLASTNICKÝCH PRÁV Z POHLEDU OBČANSKÉHO PRÁVA HMOTNÉHO	29
4.1 Svépomoc	29
4.2 Ochrana poskytovaná orgánem státní moci.....	30
4.3 Ochrana soudní	32
4.3.1 Žaloby na ochranu vlastnického práva.....	34
4.3.2 Reinvidikční žaloba.....	35
4.3.3 Negatorní žaloba	38
4.3.4 Vztah mezi reivindikační žalobou a žalobou negatorní.....	40
5 OCHRANA VLASTNICKÉHO PRÁVA V TRESTNÍM A SPÁVNÍM PRÁVU.....	42
5.1 Vybrané přestupky a trestné činy proti majetku	43
5.1.1 Krádež.....	44
5.1.2 Zpronevěra	45
5.1.3 Podvod	45
5.1.4 Neoprávněné užívání cizí věci	45
ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	50

ÚVOD

Vlastnické právo, jako nejdůležitější věcné právo, které má zásadní vliv na fungování celé lidské společnosti, požívá ochrany v celé řadě právních předpisů. Ústavními zákony počínaje, dále pak Občanským zákoníkem a celou řadou speciálních zákonů v oblasti práva soukromého. Vlastnické právo a vlastnictví je však hodno ochrany i v oblasti práva veřejného. Nejdůležitější normy v této oblasti práva jsou pak Trestní zákon a Zákon o přestupcích. Tak je tomu nejen v právním řádu České republiky, ale i v právních řádech všech států, které se nazývají civilizovanými a demokratickými.

Vlastnické právo je výkonem jednoho ze základních lidských práv, jehož rozvoj, pochopení a institucionalizace, dovedla lidskou společnost od prvobytně pospolné společnosti k tržnímu hospodářství. Jeho důležitost je vyjádřena i tím, že právo na vlastnictví garantuje i ústavní zákon, konkrétně Listina základních práv a svobod, která v čl. 11 odst. 1 deklaruje, že „každý má právo vlastnit majetek“¹. Ochrana vlastnického práva je zásadní především v tom smyslu, že ze strany osob, především pak osob fyzických, ale i právnických, může docházet k porušování vlastnického práva, čímž je právoplatnému vlastníkovi činěna určitá ujma, kterou je nutné odškodnit a je nezbytné, aby došlo k ukončení zásahů do výkonu vlastnických práv viník byl v tomto ohledu určitými zákonnými prostředky potrestán.

Evropské kontinentální právo vychází nejen v oblasti soukromého práva z tradice, teorie a nauky práva římského. Nejinak je tomu v oblasti vlastnického práva a jeho ochrany. Mnohá ustanovení, která jsou v současnosti stále platná, jsou v podstatě takovými, která platila v Římě před dvěma tisíci lety. Římské právo je tak nadále uznávané, nadále studované a srovnávané se současnými moderními právními úpravami. Především pak v Evropě, protože právní systém např. ve Spojených státech amerických se od toho evropského výrazně odlišuje. Pro evropské právo ale zůstává porovnávání s římským právem velmi důležité, neboť římské právo bylo skutečně rozsáhlým aparátem, který pokrýval mnohé právní problematiky, jež se mohou zdát

¹ Česko. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 001, s. 1.

moderními, ale ve skutečnosti mají svůj původ právě v Říši římské, kde již podobná, nebo dokonce stejná úprava existovala.

Tato práce si však neklade za cíl srovnávat současnou platnou právní úpravu s klasickým římským právem, nýbrž shrnout současné možnosti a instrumenty práva, jak se bránit zásahům do výkonu vlastnických práv.

1 CÍLE A METODIKA

Hlavním cílem bakalářské práce je shrnout a analyzovat současnou pozitivně právní ochranu vlastnictví v ČR jak z pohledu práva soukromého, tak i práva veřejného. Dílčím cílem je nastínit vývoj ochrany vlastnictví v ČR a EU.

Pro zpracování práce budou použity následující metody: analýza odborné literatury, odborných článků, elektronických zdrojů, platné legislativy a judikatury. Pro dosažení vedlejších cílů pak bude použita metoda komparační a metoda dedukce.

Druhá kapitola bakalářské práce je kapitolou definiční, kdy jsou prezentovány základní definice právních pojmů, které se k předmětu významně váží a které budou v práci dále používány. Pro vytvoření základního teoretického rámce budou popsány pojmy jako vlastnictví, vlastnické právo a jeho zařazení v rámci teorie práva, definování toho, jaké jsou možnosti nakládání s vlastnickým právem, a to především z hlediska pojmů jako je ochrana vlastnického práva, anebo omezení vlastnického práva. Součástí této kapitoly bude stručný historický přehled vývoje v postoji k vlastnickému právu ve 20. století, které bylo významně ovlivněno ideologiemi doby.

Ve třetí kapitola bude shrnuta platná česká legislativa dotýkající se vlastnických práv, jejich vymezením, ochranou, ale i omezeními výkonu vlastnických práv.

Z pohledu autora, ale i čtenáře pak budou stěžejní kapitoly čtvrtá a pátá, kde se autor bude podrobně zabývat současnými možnostmi ochrany vlastnických práv a vlastnictví v platném právním řádu České republiky. V kapitole čtvrté se autor zaměří na oblast práva soukromého, v kapitole páté pak na oblast práva veřejného. Cílem těchto kapitol bude sumarizace možností jak se bránit proti narušení svých vlastnických práv, případně pomocí jakých právních institutů jim účinně předcházet.

V závěru práce se autor na základě získaných informací zamyslí, zda je současná platná právní úprava ochrany vlastnických práv postačující a zda se v normách nenacházejí rozpory, které u svých adresátů mohou způsobovat právní nejistotu. I když je nyní již platná, nikoli však účinná nová rekodifikace civilního práva, bude zmíněna pouze okrajově. Nový občanský zákoník by byl totiž samostatným tématem na mnohem rozsáhlejší práci, než je bakalářská práce.

2 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V této kapitole budou definovány základní pojmy, které se týkají ochrany vlastnického práva. Zde budeme těžit převážně z římského práva, které je v kontinentální Evropě základem pro chápání vlastnických práv a vlastnictví již od dob starověku až dodnes. Autor se rovněž bude stručně zabývat nejdůležitějšími kodifikacemi občanského práva, ze kterých historicky vychází i současná úprava. Podrobněji však budou vysvětleny následující pojmy:

- vlastnické právo a vlastnictví
- ochrana vlastnického práva
- omezení vlastnického práva

2.1 Vlastnictví a vlastnické právo

Vlastnické právo je nejdůležitějším věcným právem. Jako takové má všechny základní znaky věcných práv, a to :

- je právem absolutním, působí tedy proti všem ostatním osobám
- povinnost odpovídajícímu věcnému právu spočívá vždy a někdy výlučně v nekonání (zdržení se, strpění)
- nepřímým předmětem věcného práva je věc hmotná, a nebo právo jehož předmětem je věc hmotná

Právní mluva i legislativa považuje termíny vlastnictví a vlastnické právo za synonyma, byť právní věda oba termíny odlišuje. Nejspíše je tomu z toho důvodu, že pojem vlastnictví i pojem vlastnické právo intuitivně každý chápe, leč stěží dokáže tyto pojmy uspokojivě definovat. Při snaze o definici těchto pojmů pokaždé nalezneme nějaký argument, který definici třeba i částečně neguje. Domnívám se, že právě z tohoto důvodu, tj. nemožnosti správně definovat tyto pojmy, pramení i to, že bývají často v textech zaměňovány a používány, jak již bylo výše uvedeno, jako synonyma. Platný občanský zákoník tyto pojmy zaměňuje a nerozlišuje, avšak návrh nového občanského zákoníku tyto termíny rozlišuje. Termínem „vlastnické právo“ se označuje subjektivní

právo vlastníka k předmětu tohoto práva, tento předmět se označuje jako „vlastnictví“. Osnova tedy nesměšuje ani nezaměňuje pojmy „vlastnictví“ a „vlastnické právo“, jak to činí platný občanský zákoník (např. v § 125, 132 nebo v § 133), nýbrž pojmem „vlastnictví“ označuje předmět vlastnického práva, souhrn majetkových kusů, k nimž určitá osoba vlastnické právo má. Důležité je si tedy uvědomit skutečnost, že vlastnickým právem se rozumí vlastnictví určité hmotné věci. Pokud se podíváme na úpravu římského práva, zjistíme, že věc je ve vlastnictví osoby v případě, že je této osobě výlučně vyhrazena, tedy že je jeho vlastní. Pro tuto skutečnost používá římské právo pojem „dominus“, tedy osoba je pánem věci, a vlastnictví se nazývalo „dominium“, tedy panství.²

Dle analytického chápání vlastnického práva v římském právu jde tedy o soubor dílčích práv – oprávnění věc držet (ius possidendi), požívat, tj. brát z ní plody a jiné užitky (ius fructu) a zejména nakládat s ní (ius disponendi), jehož nejvýznamnější složkou je oprávnění věc úplatně či bezúplatně zcizit (ius alienandi) a tak ji převést (transferovat) na jinou osobu. Kromě těchto základních oprávnění může vlastník (pokud mu v tom nebrání zákon) právo věc neužívat (ius non utendi) a právo věc opustit (ius abutendi).³ Vlastníkovi přitom zákon dává možnost tato práva postoupit i na jiný subjekt (např. nájem). Soubor těchto oprávnění je subjektivním vlastnickým právem. Kdežto objektivním vlastnickým právem rozumíme soubor norem, které se věnují vymezení vlastnického práva, jedná se o právo, které je obsaženo v pramenech práva a které je závazné, jako východisko pro objektivní vlastnické právo můžeme chápat výše zmiňovanou úpravu římského práva, kdy objektivním vlastnickým právem je panství osoby, ať už fyzické osoby anebo osoby právnické, nad věcí.⁴

Lze samozřejmě souhlasit s názorem, že vlastnictví stejně tak i vlastnické právo mohou být v určitém kontextu druhým pojmem nenahraditelné a že z určitých hledisek nelze tyto pojmy zaměňovat. Právní řád České republiky však v současné době definiční rozdíl mezi těmito pojmy nezná a zejména z tohoto důvodu budou v této práci oba výrazy taktéž používány ve stejném smyslu, tj. jako synonyma.

² KINCL, J., URFUS, V., SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 1995. s. 154.

³ KNAPP V., KNAPPOVÁ M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., MACKOVÁ A., MIKEŠ J., RADVANOVÁ S. *Občanské právo hmotné, svazek I.* Praha : CODEX, 1997. s. 203, 204.

⁴ KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1995. s. 105.

2.1.1 Spoluvlastnictví

Spoluvlastnictví existovalo již v římském právu. V té době byla hlavní příčinou vzniku spoluvlastnictví situace, kdy se nedělitelná věc stala předmětem dědictví a připadla do vlastnictví více osobám. Spoluvlastnictví je právním institutem, který není ojedinělý a v praxi se vyskytuje poměrně často. Nová úprava Občanského zákoníku platná od 1. 1. 2014 chystá právě v oblasti spoluvlastnictví značné změny, resp. návrat ke klasickým pravidlům.⁵

Podstata spoluvlastnického práva je stejná jako podstata vlastnického práva. Jedná se rovněž o právo věcné, tedy o právo absolutní a jehož předmětem je individuálně určená věc v právním smyslu. Věc ve spoluvlastnictví patří tedy více vlastníkům společně, přičemž na všechny spoluvlastníky se pohlíží jako na vlastníka jediného. Jedná se tedy o určitou právní fikci. Jinak řečeno, práva vlastníka předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užítky a nakládat s ním, přísluší při spoluvlastnictví více osobám.⁶

V § 136 odst. 1 Občanského zákoníku je uvedeno, že „*Věc může být v podílovém spoluvlastnictví více vlastníků.*“⁷ Občanský zákoník neuvádí žádnou definici spoluvlastnictví (ani podílového spoluvlastnictví), rozlišuje jen mezi podílovým spoluvlastnictvím a společným jměním manželů.

a) podílové spoluvlastnictví

Jedna a tatáž věc může být ve vlastnictví neomezeného počtu osob. Pokud pak není právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak, jsou podíly všech spoluvlastníků stejné. Podíl vyjadřuje míru, jakou se spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci. Spoluvlastnictví věci je obvyklé především v případě nemovitostí, ve spoluvlastnictví však lze mít téměř cokoli.

Základním právním důvodem vzniku spoluvlastnictví bývá dohoda spoluvlastníků, kdy dvě nebo více osob nabývají jednu věc do společného vlastnictví

⁵ *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012Sb., Občanský zákoník* [online]. 2011. [cit. 2013-05-01]. Dostupný na WWW: <[http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymcestorage/files/2011/Duvodova_zprava_\(leden_2011\).pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymcestorage/files/2011/Duvodova_zprava_(leden_2011).pdf)>.

⁶ KNAPP V., KNAPPOVÁ M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., MACKOVÁ A., MIKEŠ J., RADVANOVÁ S. *Občanské právo hmotné, svazek I.* Praha : CODEX, 1997. s. 327.

⁷ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., *Občanský zákoník České republiky*, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

na základě jejich dobrovolné vůle, byť se jedná o společnou koupi nebo třeba darování. Spoluvlastnické právo však může vzniknout i například ze zákona nebo rozhodnutím soudu. Ze zákona spoluvlastnictví vzniká v případě společenství vlastníků jednotek, kdy se vlastníci jednotek současně se vznikem společenství stávají nejen vlastníky jednotlivých bytových jednotek, ale i spoluvlastníky společných prostor domu. Soudní vznik spoluvlastnictví je možný například u dědického vypořádání, ať již jde o schválení dědické dohody nebo dědění podle zákona.⁸

Spoluvlastníci rozhodují o společné věci prostou většinou podle velikosti svých podílů, přičemž podíly nejsou reálně určenou částí věci, ale ideální mírou určující vliv na nakládání s danou věcí. Při rovnosti hlasů nebo při nemožnosti dosáhnout většiny, případně jde-li o důležitou změnu společné věci a přehlasování spoluvlastníci s přijatým rozhodnutím nesouhlasí, rozhodne na návrh některého spoluvlastníka soud. Z právních úkonů týkající se společné věci jsou oprávněni i povinni společně a nerozdílně, což znamená zejména to, že v případě dluhu na společné věci, je věřitel oprávněn se domáhat jeho zaplacení na kterémkoliv spoluvlastníkovi, a to v jeho plné výši. Při převodu vlastnického podílu mají předkupní právo ostatní spoluvlastníci.

b) společné jmění manželů

Společné jmění manželů je zvláštní právní úpravou spoluvlastnických vztahů, které mohou vzniknout pouze mezi manžely. Občanský zákoník přesně vymezuje, jaký majetek a jaké závazky do společného jmění manželů patří. Pro úplný výčet bude citován § 143 Občanského zákoníku odst. 1 které říká že do společného jmění manželů patří *„majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, s výjimkou majetku získaného dědictvím nebo darem, majetku nabytého jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, jakož i věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, a věci vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství a nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka“*⁹ a *„závazky, které některému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství, s výjimkou závazků*

⁸ KNAPP V., KNAPPOVÁ M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., MACKOVÁ A., MIKEŠ J., RADVANOVÁ S. *Občanské právo hmotné, svazek I.* Praha : CODEX, 1997. s. 329 – 333.

⁹ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

*týkajících se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich, a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého.*¹⁰

Manželé mohou smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění manželů. Smlouva se může týkat nejen majetku a závazků nabytých či vzniklých v budoucnosti, ale i majetku a závazků, které již jejich společné jmění tvoří. Předmětem takové smlouvy mohou být i jednotlivé majetkové hodnoty, např. nemovitost, obchodní podíl, automobil apod..¹¹

Zanikne-li společné jmění manželů, provede se jeho vypořádání. Společné jmění manželů zaniká zánikem manželství (rozvodem, smrtí jednoho z manželů). Při vypořádání společného jmění manželů se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné. Stejně tak se vychází z toho, že závazky obou manželů, vzniklé za trvání manželství, jsou povinni manželé splnit rovným dílem. Při vypořádání se přihlídnou především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Přihlíží se též k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti. Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek.¹²

Vedle vypořádání společného jmění manželů po zániku manželství rozšiřuje ustanovení. § 149 odst. 4 občanského zákoníku i na další případy. Jedná se o případy, kdy manželé smlouvou rozšířili nebo zúžili stanovený rozsah společného jmění manželů a o případy, kdy soud ze závažných důvodů může na návrh jednoho z manželů zúžit společné jmění manželů až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Ustanovení § 149 odst. 4 občanského zákoníku neumožňuje vypořádat společné jmění manželů, které bylo zúženo rozhodnutím soudu na návrh některého z manželů z důvodu, že druhý z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

¹⁰ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

¹¹ KNAPP V., KNAPPOVÁ M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., MACKOVÁ A., MIKEŠ J., RADVANOVÁ S. *Občanské právo hmotné, svazek I.* Praha : CODEX, 1997. s. 346.

¹² KNAPP V., KNAPPOVÁ M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., MACKOVÁ A., MIKEŠ J., RADVANOVÁ S. *Občanské právo hmotné, svazek I.* Praha : CODEX, 1997. s. 350 – 351.

Společné jmění manželů může být vypořádáno dohodou nebo rozhodnutím soudu. Dohoda musí mít písemnou formu a nesmí jí být dotčena práva věřitelů. Nedojde-li mezi manžely k vypořádání společného jmění dohodou, může podat k soudu žalobu na vypořádání společného jmění manželů kterýkoliv z manželů. Nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou a nebo nebyl-li podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí zákonná domněnka, že ohledně movitých věcí se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně užívá, o ostatních movitých věcech a o nemovitostech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné.

K zániku společného jmění manželů dochází za trvání manželství ze zákona jednak v případě pravomocného rozhodnutí trestního soudu o propadnutí majetku jednoho z manželů a jednak v případě prohlášení konkurzu, kdy prohlášením konkurzu zaniká společné jmění úpadce a jeho manžela. Část majetku ve společném jmění, s nímž úpadce podnikal, spadá vždy do podstaty. Jestliže společné jmění manželů zaniklo za trvání manželství, může být obnoveno jen rozhodnutím soudu, vydaným na návrh jednoho z manželů.

2.3 Ochrana vlastnického práva a princip rovnosti

Vlastnickému právu, jako jednomu z lidských a základnímu subjektivnímu občanskému právu poskytuje ochranu celý právní řád České republiky. Počínaje Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod a to ve svém článku 11 ve spojení s článkem 36, který zakotvuje možnost každého domáhat se stanoveným způsobem a postupem svého práva, tedy i práva vlastnického, u nezávislého a nestranného soudu či jiného orgánu.¹³ Tato ústavněprávní ochrana je pak rozvedena a upřesněna v celé řadě zákonů soukromého a veřejného práva.

Pro ochranu vlastnického práva pak má význam především skutečnost, že i pokud vlastník pozbyl (dobrovolně či nedobrovolně) některá ze svých vlastnických oprávnění, zůstává i nadále vlastníkem. Pro zánik vlastnického práva je totiž potřeba, aby nastal nějaký právní důvod zániku vlastnictví.

¹³ Česko. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 001, s. 1.

V systému právní ochrany poskytované vlastnickému právu v platném právním řádu jako celku zaujímá zvlášť významné místo ochrana poskytovaná občanským právem a občanskoprávními předpisy, zejména pak občanským zákoníkem, kde je zakotvena nedotknutelnost vlastnictví, stanovuje, že všem vlastníků je poskytována stejná právní ochrana, upravuje vlastníkovu ochranu proti tomu, kdo jeho vlastnická práva neoprávněně narušuje a zejména způsob, jakým se domáhat věci, která je mu neoprávněně zadržována.¹⁴ Občanské právo tak hraje v ochraně vlastnických práv nezastupitelnou roli a upevňuje tak právní jistotu vlastníků. Konkrétním právním předpisům, institutům a způsobům ochrany vlastnických práv v oblasti občanského práva se budou věnovat následující kapitoly této práce.

Ochranu vlastnickému právu pak poskytují téměř všechna právní odvětví. V oblasti veřejného práva je to především právo trestní a správní. Přístup k ochraně vlastnictví z pohledu těchto odvětví bude věnována smostatná kapitola.

Z pohledu principu rovnosti vychází zákonná úprava ze zásad obsažených v Listině základních práv a svobod. V § 124 občanského zákoníku je znovu obsažena zásada rovnosti. Všichni vlastníci mají stejná práva a povinnosti a poskytuje se jim stejná právní ochrana.

Dále v obecné rovině je pak zásada rovnosti zakotvena pro celý občanský zákoník v § 2 odst. 2 občanského zákoníku. V občanskoprávních vztazích mají účastníci rovné postavení.

Hmotněprávní rovnost práv jednotlivých subjektů je pak plně promítnuta i v oblasti procesního práva, kde ji garantují ustanovení občanského soudního řádu. Princip rovnosti se prolíná celým občanským soudním řádem. V obecné rovině je pak uveden v § 18 občanského soudního řádu. Účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení. Mají právo jednat před soudem ve své mateřštině. Soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv. Takto je tedy doplněnagarance rovného zacházení se subjekty vlastnického práva. Samozřejmě, že nejen s těmito subjekty, ale se všemi účastníky občanskoprávních vztahů.

Princip rovnosti se projevuje v první řadě tím, že všechny subjekty vlastnického práva mají stejná práva a povinnosti a stejnou právní ochranu a to ať už se jedná

¹⁴ KNAPP V., KNAPPOVÁ M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., MACKOVÁ A., MIKEŠ J., RADVANOVÁ S. *Občanské právo hmotné, svazek I.* Praha : CODEX, 1997. s. 240.

o fyzické osoby, právnické osoby či stát. K tomuto je nutné zmínit znění § 21 občanského zákoníku. Pokud je totiž účastníkem občanskoprávních vztahů stát, je právnickou osobou a to jako každá jiná právnická osoba, tedy jak již bylo výše uvedeno se stejnými právy a se stejnými povinnostmi jako každý jiný účastník či subjekt takového vztahu.¹⁵

Shrneme-li podstatu rovného právního postavení spočívá v tom, že

- žádný ze subjektů není vůči druhému subjektu po právní stránce nadřizen či podřizen. Žádný tak nemůže pouze sám o sobě, tj. jednostranně autoritativně určovat právní postavení druhého subjektu,
- subjekty občanskoprávních vztahů (i vztahů vlastnických) se musí vždy o svých právech a povinnostech dohodnout
- žádný z nich nemůže sám o sobě mocensky vynucovat na druhém svá subjektivní práva, nedohodnou-li se tedy, musí se za tím účelem obrátit se svým návrhem na příslušný orgán státu, aby mu poskytl požadovanou právní ochranu.

Co se týká pak další zásady uvedené v Listině základních práv a svobod, že právo všech vlastníků má stejný obsah, je tato zásada rozvedena v § 123 občanského zákoníku. Vlastník je v mezích zákona oprávněn předmět vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ním. Tímto je zaručen stejný zákonný obsah a ochrana vlastnického práva pro všechny vlastníky. Neexistuje jiný druh vlastnictví a tím pádem veškeré vlastnické vztahy vychází vždy z § 123 občanského zákoníku a mají tak stejné (rovné) postavení a vlastnické právo má tak vždy stejný obsah.

2.3 Omezení vlastnického práva

Zákony však kromě ochrany vlastnických práv znají i instituty, které výkon vlastnických práv omezují, respektive určují mez jejich výkonu, přičemž při překročení této meze se výkon vlastnických práv stává protiprávním úkonem. Podle své povahy jde o omezení vnitřní, které přímo vyplývá z pojmu vlastnictví a je dovoditelné ze zásady,

¹⁵ JEHLIČKA O., ŠKÁROVÁ M., ŠVESTKA J., VODIČKA A. *Občanský zákoník, komentář*, 2. vydání.. Praha : C. H. Beck, 1994. s. 11.

že „vlastnictví zavazuje“¹⁶ a z ustanovení §123 Občanského zákoníku, které stanoví, že „vlastník je v mezích zákona oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s nimi“¹⁷ a omezení vnější (ad hoc), které nevyplývá přímo z povahy vlastnictví, ale které si vlastník ukládá sám, nebo které mu ukládá soud, správní orgán, výjimečně zákon.¹⁸ Nikdy však takovéto omezení nemůže ukládat právní předpis nižší právní síly. Proti zásahům do vlastnických práv předpisem nižší právní síly než zákonem má vlastník právo se bránit. Způsob ochrany proti takovému zásahu, např. správního orgánu bude podrobněji rozveden v následujících částech práce.

2.3.1 Omezení vlastnického práva ze zákona

a) Povinnost nerušit

Obecná povinnost vlastníka nerušit výkonem svých vlastnických práv není v žádném zákoně výslovně uvedena. Je však de lege lata zakotvena a lehce odvoditelná z celé řady paragrafů Občanského zákoníku. Je to především § 3 Občanského zákoníku, který v 1. odstavci říká, že „*Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.*“¹⁹ Za další ustanovení Občanského zákoníku omezující můžeme považovat § 126, který vlastníkovi zaručuje právní ochranu proti každému, kdo zasahuje do jeho vlastnických práv (narušitel bude ve svých právech omezen).

¹⁶ Česko. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 001, s. 1.

¹⁷ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

¹⁸ KNAPP V., KNAPPOVÁ M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., MACKOVÁ A., MIKEŠ J., RADVANOVÁ S. *Občanské právo hmotné, svazek I.* Praha : CODEX, 1997. s. 209.

¹⁹ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

b) zákaz poškozování lidského zdraví, přírody a životního prostředí

Významné omezení vlastnického práva je obsaženo již v Listině základních práv a svobod, která v článku 11, odst. 3, kde se praví, že „výkon vlastnického práva nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem“²⁰, přičemž mírou stanovenou je myšlena míra dovolená. Tento článek tedy předpokládá existenci zákonných norem, které definují míru stanovenou a za její překročení stanovují sankce. Ty mohou spočívat buď v odepření ochrany takového výkonu vlastnických práv, jeho soudní zákaz, eventuelně v uložení povinnosti nahradit způsobenou škodu. Tyto právní normy jsou převážně veřejnoprávní povahy v oblasti práva životního prostředí, stavebního práva apod..

c) zákaz imisí a tzv. zákonná věcná břemena

„Imisemi se obecně rozumí výkon vlastnictví, kterým se neoprávněně zasahuje do cizího vlastnického, respektive do jiného práva nad míru přiměřenou daným poměrům.“²¹ Tento zákaz imisí vyplývá ze sousedských práv a je jedním z nejstarších imanentních omezení vlastnického práva. V právním řádu České republiky je obsažen v § 127 odst. 1 Občanského zákoníku, který je částečně občanskoprávním provedením výše citovaného článku 3 Listiny. Doslovně 1. odstavec § 127 Občanského zákoníku říká, že „Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Proto zejména nesmí ohrozit sousedovu stavbu nebo pozemek úpravami pozemku nebo úpravami stavby na něm zřízené bez toho, že by učinil dostatečné opatření na upevnění stavby nebo pozemku, nesmí nad míru přiměřenou poměrům obtěžovat sousedy hlukem, prachem, popílkem, kouřem, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, světlem, stíněním a vibracemi, nesmí nechat chovaná zvířata vnikat na sousedící pozemek a nešetrně, popřípadě v nevhodné roční době odstraňovat ze své půdy kořeny stromu nebo odstraňovat větve stromu přesahující na jeho pozemek.“²² Ač tento zákaz vyplývá původně ze sousedských práv, platí nejen ve vztahu proti bezprostředním sousedům,

²⁰ Česko. Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 001, s. 1.

²¹ KNAPP V., KNAPPOVÁ M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., MACKOVÁ A., MIKEŠ J., RADVANOVÁ S. *Občanské právo hmotné, svazek I.* Praha : CODEX, 1997. s. 212.

²² Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19. s.

nýbrž ve vztahu ke každému, kdo může být uvedeným chováním vlastníka obtěžován nebo ohrožován ve výkonu svých práv.

Tzv. zákonné věcné břemeno je jak patrně obsaženo v zákoně, konkrétně pak v § 127 odst. 3 Občanského zákoníku a upravuje vztahy vlastníků v případě, že je potřeba zabezpečit údržbu či obhospodařování pozemků a staveb, ke kterým není možný jiný přístup, než přes cizí pozemek. Škoda vzniklá takovým vstupem se však neposuzuje podle obecné odpovědnosti za škody (§ 420 Občanského zákoníku), ale podle představuje zvláštní skutkovou podstatu odpovědnosti za škody.

d) Použití věci bez souhlasu vlastníka

Toto dočasné omezení vlastnického práva je obsaženo v § 128 odst. 1 Občanského zákoníku, který přesně vymezuje, za jakých podmínek je použití věci bez souhlasu vlastníka možné. *„Vlastník je povinen strpět, aby ve stavu nouze nebo v naléhavém veřejném zájmu byla na nezbytnou dobu v nezbytné míře a za náhradu použita jeho věc, nelze-li dosáhnout účelu jinak.“*²³ Podmínky obsažené v tomto ustanovení musí být splněny kumulativně, tedy všechny najednou. Oprávnění použít cizí věc dle § 128 Občanského zákoníku má zejména ten, kdo se ve stavu nouze nalézá. Nevylučuje to ale situaci, že věc použije někdo jiný ve prospěch osoby, která se v nouzi nalézá (například za situace, kdy osoba v nouzi nebude schopna sama věc použít). V naléhavém případě pak bude věc moci použít kdokoliv. Za použití věci je dle výše citovaného ustanovení Občanského zákoníku dána povinnost poskytnout náhradu. Není-li ujednáno jinak, jedná se o náhradu v penězích za cenu věci v okamžiku jejího použití. Stavem nouze se zde však nerozumí stav krajní nouze dle § 418 Občanského zákoníku, nýbrž skutkový stav, který jako stav nouze posoudí v konkrétním případě soud podle volného uvážení. Při tom přihlédne k významu účelu, jehož má být dosaženo.

²³ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

e) omezení vlastnictví ad hoc

Jedná se zejména o ojedinělé případy zákonného zástavního práva a věcných břemen vzniklých ze zákona (§ 151o odst. 2). Další omezení vlastnického práva vznikají dle zvláštních zákonů. Například dle zákona o telekomunikacích č. 110/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

2.3.2 Omezení úředním výrokem

Nejzávažnější formou nuceného omezení vlastnického práva úředním výrokem je omezení vlastnického práva podle § 128 odst. 2 Občanského zákoníku. „*Ve veřejném zájmu lze věc vyvlastnit nebo vlastnické právo omezit, nelze-li dosáhnout účelu jinak a to jen na základě zákona, jen pro tento účel a za náhradu.*“²⁴ Vyvlastnění je zcela specifickou a výjimečnou úpravou. Vyvlastněním dojde k odnětí vlastnického práva k pozemku či stavbě buď úplně, nebo zčásti na základě správního aktu. Vyvlastnění je chápáno jako důvod zániku vlastnického práva. Vyvlastnění, jako trvalý a krajní zásah do vlastnických práv, má být výjimečným opatřením, pro něž zákon stanovuje velice přísné podmínky. Může se tak stát pouze za současného splnění všech podmínek uvedených v citovaném paragrafu, tedy

- ve veřejném zájmu
- nelze-li účelu dosáhnout jinak
- na základě zákona jen pro tento účel
- za náhradu

Rozhodnutí správních orgánů o vyvlastnění jsou přezkoumatelná soudem.

²⁴ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

2.3.3 Omezení právním úkonem vlastníka

Vlastník může svá vlastnická práva omezit i vlastním právním úkonem. Typicky se jedná o pronajmutí věci, dáním věci do zástavy, zřízením věcného břemene. Tyto mezení mají zcela jiný charakter, neboť se jedná o mezení dobrovolné, vycházející z vůle z vlastníka. Jedná se tedy vlastně spíše o výkon vlastnických práv, než jejich omezení.

2.3.4 Omezení povinností konat

Všechna výše uvedená omezení vlastnictví spočívají v povinnosti vlastníka nekonat (například povinnost nerušit, zákaz imisí) případně strpět (například použití věci bez souhlasu vlastníka). Jednou z mála vyjímejí, která vlastníkovi naopak přikazuje konat je obsažena v § 127 odst. 2 Občanského zákoníku. Na základě tohoto paragrafu je soud oprávněn za podmínek v ustanovení obsažených vlastníkovi uložit povinnost svůj pozemek oplotit. Omezení vlastnického práva povinnostmi však obsahují i některé zvláštní zákony, například zákon o památkové péči.

2.4 Exkurs do historie

V následujících podkapitolách bude shrnuto, jakým způsobem bylo v našich zemích porušováno vlastnictví a to s ohledem na princip rovnosti v dobách, z hlediska historie, nedávné. V dobách, které byly spoutány ideologiemi z dnešního pohledu extrémními. Cílem těchto podkapitol je poukázat, jakým způsobem se může zákon zneužít a jakým způsobem může být zasahováno do principu rovnosti.

2.4.1 Období Protektorátu Čechy a Morava

Nejvýrazněji se v období Protektorátu Čech a Moravy zasahovalo do vlastnictví, které náleželo Židům, respektive se tomu dělo tak masově a systematicky, že by právě

s ohledem na tuto charakteristiku bylo nejlepší prezentovat porušování principu rovnosti právě na této skupině obyvatel. K porušování principu rovnosti nedocházelo pouze v rámci vlastnického práva, ale z pohledu váhy hodnot i způsobem, který zasahoval mnohem více do práv člověka, tj. do jeho osobní svobody, do práva na lidskou důstojnost a v konečném případě i do práva na život. Těmto osobám bylo dovoleno nakládat s nemovitostmi, právy na nemovitostech, hospodářskými závody a podíly na nich, cennými papíry jen se zvláštním písemným schválením. Právní úkony, které tomuto předpisu odporovaly pak neměly právní účinnost. Židé dále byli povinni přihlásit zemědělské nebo lesní pozemky, které byly v jejich vlastnictví, případně ve spoluvlastnictví, přihlásit zlato, platinu, stříbro, drahokamy a perly nacházející se v jejich vlastnictví, případně spoluvlastnictví.

Dále bylo Židům zakázáno nabývat nemovitosti, práv na nemovitostech, podílů na hospodářských podnicích a cenných papírech a najímání nemovitostí (§ 3 uvedeného nařízení), a to opět pod sankcí právní neúčinnosti těchto právních úkonů. Zákaz nabývání, zcizování a zastavování majetku se také vztahoval na zlato, platinu, stříbro, drahokamy, perly a jiné drahocenné a umělecké předměty, pokud cena jednotlivého předmětu převyšovala K 10.000,-, nacházející se v jejich vlastnictví.

Kdo pak jednal proti těmto nařízením, nebyl jen případně postižen sankcí neúčinnosti právního úkonu, jak již bylo výše uvedeno, ale dopouštěl se trestního jednání s trestní odpovědností a mohl mu být uložen trest odnětí svobody nebo peněžitá pokuta. Vedle těchto trestů pak mohl být zbaven majetku.²⁵

Toto nařízení je pouze příkladné, kdy v tehdejším právním řádu existovala řada podobných zákonů či ustanovení, respektive tato ustanovení byla doslova protkána celým tímto právním řádem, které měly obdobnou funkci, tj. rozdělit společnost podle jednotlivých ras, kdy určitá rasa byla vůči zbytku společnosti znevýhodněna s nakládáním, nabýváním a dispozicemi s majetkem tak, aby posléze došlo k odebrání tohoto majetku a případně i likvidaci těchto subjektů. Tímto pak docházelo k porušování principu rovnosti vlastnického práva a z hlediska rovnosti vlastnického práva pak k neoprávněným zásahům do těchto práv.

²⁵ MALÝ K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945, II. vydání.* Praha : Linde, 2003. s. 391 – 392.

2.4.2 Období před rokem 1989

V této podkapitole bude pro změnu zdůrazněn rozdíl mezi způsobem, jakým je chápáno vlastnické právo dnes, kdy je ústavně zakotveno rovné vlastnické právo a toto vlastnické právo je též takto aplikováno s tím, jak vlastnické právo koncipovala společnost před rokem 1989. Název podkapitoly může být poněkud zavádějící a to hlavně s ohledem na to, že i když na konci roku 1989 padla komunistická totalitní vláda a na řízení této země se začaly podílet demokratické strany, tak než se změny provedené těmito stranami odrazily v právním řádu, uplynulo několik měsíců a možná i let. Proto stav, který zbude v následujících odstavcích analyzován, neskončil v roce 1989, ale trval až do doby než vznikla určitá vůle tento stav změnit a než se tato vůle odrazila v našem právním řádu.

V ústavním zákoně 150/1948 Sb., v Ústavě Československé republiky ze dne 9. května 1948 byla sice formálně zachována určitá ochrana vlastnictví v podobě nedotknutelnosti osobního majetku a majetkové svobody, ale skutečný stav v padesátých a následujících letech 20. století tomu vůbec neodpovídal a tyto ústavní záruky byly beze zbytku přehlíženy a masově porušovány. Docházelo tak ke znárodňování, odnímání majetku, nuceným prodejům, zespolečňování půdy. Svoboda majetková byla zakotvena v § 8 a 9 této Ústavy tak, že každý občan může v mezích obecnýchprávních předpisů nabývat na kterémkoliv místě Československé republiky nemovitosti i jiný majetek a vykonávat tam výdělečnou činnost. Vlastnictví bylo možné omezit pouze zákonem. Vyvlastnění bylo možné jen na základě zákona za náhradu, není-li zákonem stanoveno, že se náhrada nedává. V přímém protikladu s Ústavou pak byla vydávána řada podzákonných norem (hlavně vládních nařízení), které různými způsoby omezovaly vlastnictví fyzických nebo jiných právnických soukromých osob. Za všechny lze uvést např. vládní nařízení 15/1959 Sb., o opatření týkajících se některých věcí užívaných organizacemi socialistického sektoru. Tímto nařízením se omezovala dispozice s věcmi, které užívaly socialistické organizace a které byly ve vlastnictví fyzických nebo soukromých právnických osob. S těmito věcmi bylo možné nakládat jen se souhlasem výkonného orgánu národního výboru, a to pod sankcí neplatnosti takového právního úkonu.

V roce 1960 byla přijata nová socialisticky stavěná a na první dojem ideologií svázaná Ústava Československé socialistické republiky, která již přímo zakotvovala kategorizaci druhů vlastnictví a samozřejmě rozdílnou míru její ochrany, což samo o sobě plně neguje princip rovnosti. Vlastnictví mělo několik forem. Jednalo se o socialistické společenské vlastnictví, které mělo podobu buď státního vlastnictví nebo skupinového vlastnictví a dále individuální vlastnictví, které se dále dělilo na osobní vlastnictví a soukromé vlastnictví. Mezi nejdůležitější předměty soukromého vlastnictví můžeme řadit pozemky, dále třeba obytné domy či movité věci, které nesplňují účel osobního vlastnictví. Soukromé vlastnictví požívalo nejmenší ochrany. Zároveň do něj bylo nejvíce zasahováno a dále bylo značně omezeno.

Je zřejmé, že takovéto omezení nebylo v souladu s obecně uznávanými univerzálními základními lidskými právy a svobodami, a proto náprava tohoto stavu byla jedním z prvních legislativních aktivit zákonodárce po polistopadovém období.

3 OCHRANA VLASTNICKÉHO PRÁVA V ČESKÉ LEGISLATIVĚ

V předešlé kapitole a jejích podkapitolách byly rozvedeny základní pojmy. Rovněž již byly uvedeny některé prameny práva, které se problematikou vlastnických práv, jejich ochranou a omezením zabývají. Je však zřejmé, že v rozsáhlém právním systému, kterým právní řád České republiky nepochybně je, bude pramenů daleku více. Nejedná se pouze o prameny práva soukromého, ale i veřejného, stejně jako o soudní judikaturu. Níže bude shrnuto, o které normy nebo jiné prameny se jedná.

Jak již bylo uvedeno výše, základními prameny pro ochranu vlastnického práva jsou:

- ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Tyto dva zákony, které jsou základem ústavního pořádku České republiky, primárně určují, že občan České republiky má právo vlastnit majetek a stejně tak má právo na ochranu tohoto vlastnického práva. Jak již bylo řečeno, z hlediska vlastnického práva je důležitá především Listina základních práv a svobod, která určuje základní vymezení vlastnického práva. Ale kromě těchto dvou základních ústavních zákonů má česká legislativa i obecný zákon, který se vztahuje na problematiku vlastnictví, kterým je zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, z něhož již v rámci této práce bylo citováno. Občanský zákoník je základním pramenem ochrany vlastnického práva, který česká legislativa má. Ale i když je občanský zákoník primárním zákonem, který definuje, že zde existuje ochrana vlastnického práva a jak má být nakládáno, aby nedocházelo k jeho omezování, což bude dále definováno. Vlastnická práva je však potřeba chránit i dalšími nástroji, nikoli pouze občanským zákoníkem, a tak další zákony, které se věnují ochraně vlastnického práva, jsou:

- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,

- zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákonů, které se určitým způsobem dotýkají vlastnictví a jeho ochrany, je samozřejmě více, což je dáno tím, že ochrana vlastnictví prostupuje celým právním systémem. Ale ochrany vlastnictví se netýkají pouze zákony, ale mimo jiné také judikatura, která byla v České republice vydána a která zákony v některých jejich ustanoveních doplňuje. S ochranou vlastnických práv a s jejich případným omezením souvisí například následující citace: *„K omezení základních práv a svobod může dojít v případě jejich kolize. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody. V případě závěru o opodstatněnosti priority jednoho ze dvou v kolizi stojících základních práv, je nutnou podmínkou konečného rozhodnutí rovněž využití všech možností minimalizace zásahu do druhého z nich. Tento závěr lze odvodit i z ustanovení čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, a sice v tom smyslu, že základních práv a svobod musí být šetřeno nejenom při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod, nýbrž analogicky rovněž v případě jejich omezení v důsledku jejich vzájemné kolize.“*²⁶ Nejedná se o jedinou judikaturu, která se určitým způsobem vztahuje k problematice ochrany vlastnictví. Další judikatura, jež se věnuje problémům s pojením ochranou vlastnických práv, je například:

- rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 30. 5. 2002, sp. zn. 22 Cdo 1908/2000, který se věnuje problematice nejasných hranic pozemků,²⁷

²⁶ Rozhodnutí Pléna Ústavního soudu sp zn. Pl. ÚS 4/94 Sb. ze dne 12. října 1994.

²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp zn. 22 Cdo 1908/2002 Sb. ze dne 30. května 2002.

- usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 8. 2008, sp. zn. I. ÚS 1961/08, který se zabývá problematikou umístění vojenského radaru v blízkosti soukromých pozemků,²⁸
- nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17. května 2007, sp. zn. I. ÚS 391/05, který se zabývá ochranou vlastnického práva občanů k bytům,²⁹
- nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16. 10. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 78/06, který se věnuje otázce následků odstoupení od kupní smlouvy v případech, kdy kupující v mezidobí převedl vlastnické právo na další osobu,³⁰
- rozsudek velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 14. 06. 2006 sp. zn. 31 Cdo 2808/2004 na jehož základě byl vydán předchozí nález Ústavního soudu 78/06³¹

Judikatury je samozřejmě mnohem více. Výše jsou uvedeny pouze některá rozhodnutí, nálezy a usnesení, která se ochrany vlastnických práv týkají. Byly uvedeny pouze proto, abychom si uvědomili celou šíři pramenů. Pro shrnutí jsou prameny shrnuty do tří základních skupin:

- ústavní zákony, které garantují základní práva a ukládají základní povinnosti
- zákony, které podrobněji rozvádějí garantovaná práva a povinnosti
- judikatura, která doplňuje dvě výše uvedené kategorie, a která nalézá odpovědi na sporné otázky v zákonech nedořešené

Legislativa zabývající se ochranou vlastnických práv je velice široká. v následující části práce proto budou shrnuty způsoby ochrany vlastnického práva, jež nabízí především Občanský zákoník, jako hlavní zákon, který vlastnická práva, jejich omezení a ochranu upravuje nejrozsáhleji.

²⁸ Usnesení Ústavního soudu sp zn. I. ÚS 1961/08 Sb. ze dne 12. srpna 2008.

²⁹ Nález Ústavního soudu sp zn. I. ÚS 391/05 Sb. ze dne 17. května 2007.

³⁰ Nález Pléna Ústavního soudu sp zn. Pl. ÚS 78/06 Sb. ze dne 16. října 2007.

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp zn. 31 Cdo 2808/2004 Sb. ze dne 14. června 2006.

4 OCHRANA VLASTNICKÝCH PRÁV Z POHLEDU OBČANSKÉHO PRÁVA HMOTNÉHO

V první kapitole výše již bylo krátce uvedeno, jak zákon chápe základní úpravu ochrany vlastnického práva, že prvotní vymezení je v Listině základních práv a svobod a základní rozšiřující ustanovení pak obsahuje občanský zákoník. A právě občanský zákoník poskytuje i další úpravu ochrany vlastnického práva a určuje základní specifika této problematiky. Pokud začneme od toho, jak je možné vlastně ochranu vlastnického práva získat, respektive, jaké jsou z hlediska práva její formy, protože na ochranu vlastnictví má právo ze zákona každý, je potřeba vymezit tři základní přístupy k ochraně vlastnického práva. Těmi jsou³²:

- ochrana svépomocí,
- ochrana poskytovaná orgánem státní správy
- ochrana soudní

4.1 Svépomoc

Ochrana svépomocí není jako pojem v občanském zákoníku přímo definována, ale popisuje jí následujícím způsobem: „*Jestliže hrozí neoprávněný zásah do práva bezprostředně, může ten, kdo je takto ohrožen, přiměřeným způsobem zásah sám odvrátit.*“³³ Zde je jednoznačně poukázáno, že stát není tím jediným, kdo může poskytovat pomoc z hlediska práva, ale je zde i institut jiný, který může občan České republiky využít – a tím institutem je právě svépomoc, tedy zásah osoby, jejíž práva jsou ohrožena. Tento zásah musí být na základě uvedené citace přiměřený, což by případně musel následně posoudit soud, zda skutečně došlo k přiměřenému zásahu, pokud by na osobu, která chtěla bránit svá práva, byla podána žaloba. Je zde tedy potřeba naplnit skutkovou podstatu věci a proto musí dojít k souběhu těchto tří okolností:

³² KUBŮ, L., HUNGR, P., OSINA, P. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha : Linde, 2007. s. 215.

³³ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

- neoprávněný zásah
- bezprostřednost dopadu
- přiměřený způsob odvrácení

Svépomoc je narušením státního monopolu ochrany práv a svobod občanů. Toto téma je vhodné doplnit následující úvahou: „*Skutečnou výjimkou je tedy svépomoc dovolená za použití přiměřených prostředků proti útoku bezprostředně hrozícímu nebo trvajícím, jejímž specifickým případem je nutná obrana (sebeobrana, popř. i obrana jiného) nebo jednání v krajní nouzi, tj. ve stavu, způsobeném jinak než útokem člověka, kdy někomu hrozí takové bezprostřední nebezpečí, jež sám nevyvolal, že není možné vyčkávat státní ochrany, a nebezpečí nelze odvrátit jinak než přiměřeným poškozením cizího práva. Ten, kdo by si mimo tyto uvedené případy svémocně dopomáhal ke svému právu, nebo je svémocně chránil, se sám dopouští protiprávního jednání.*“³⁴

Je tedy nutné si uvědomit, že svépomoc je sice zákonem povolena, ale zároveň v omezené míře a je nutné v rámci situace posoudit, zda je svépomoc skutečně na místě a zda její využití nemůže mít následně neblahé dopady na osobu, která svépomoc využila ve svůj prospěch a ve snaze zabránit bezprostřednímu dopadu neoprávněného zásahu, ale s tím, že nepoužil přiměřený způsob odvrácení. Za přiměřený způsob se považuje takový, jehož následky nejsou závažnější, než v případě, kdyby nebylo svépomoci využito.³⁵

4.2 Ochrana poskytovaná orgánem státní moci

Druhým způsobem ochrany vlastnického práva, které může občan České republiky využít, je ochrana poskytovaná orgánem státní správy. I v rámci tohoto druhu ochrany je možné citovat přímo z občanského zákoníku, který určuje následující: „*Došlo-li ke zřejmému zásahu do pokojného stavu, lze se domáhat ochrany u příslušného orgánu státní správy. Ten může předběžně zásah zakázat nebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav. Tím není dotčeno právo domáhat se ochrany u soudu.*“³⁶

³⁴ KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1995. s. 213-214.

³⁵ KUBŮ, L., HUNGR, P., OSINA, P. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha : Linde, 2007. s. 226.

³⁶ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

Zde se tedy nejedná o soudní ochranu a tato ochrana ani soudní charakter nemá. V podstatě se jedná pouze o dočasné opatření, které je možné využít v případě, že ještě nedošlo k soudní ochraně daného práva. Vychází se přitom z toho, že tyto orgány lépe znají místní poměry a díky tomu pak mohou právní ochranu poskytnout rychleji a účinněji než soudy. Tato ochrana je však ve vztahu k soudu pouze předběžná, a to ve smyslu, že může předcházet soudní rozhodnutí a dočasně tak urovnat právní vztah mezi spornými stranami. Orgány však při poskytování právní ochrany nezkoumají právní otázky, tj. zda skutečně došlo k zásahu do cizího subjektivního občanského práva, zda se tak stalo protiprávně či po právu. Jejich úkol je zcela odlišný. Poskytnout totiž právní ochranu před zřejmým zásahem do pokojného vztahu a tak zabezpečit mezi účastníky pořádek a klid. Na rozdíl od ochrany soudní se nejedná o ochranu práva, ale o ochranu pokojného stavu. Na základě tohoto pak může dojít i k paradoxním situacím, že je poskytnuta ochrana někomu, kdo toto právo nemá, což se dodatečně může zjistit až v soudním řízení při bližším a konkrétním zkoumání celé věci.

V návaznosti na výše uvedené pak toto rozhodnutí samozřejmě nemůže být právně závazné pro soud a až soud teprve rozhoduje s konečnou a definitivní platností o tomto občanskoprávním sporu. Toto rozhodnutí tak nezakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté (*rei iudicatae*).

K tomu, aby vůbec mohl být orgán státní správy povolán k ochraně, musí být splněny následující podmínky. Musí dojít ke zřejmému zásahu do pokojného stavu – pokojným stavem se rozumí poslední faktický pokojný stav. Pokud tedy orgán státní správy zjistí poslední pokojný (nerušený) stav a zároveň zjistí zřejmý, tj. na první pohled zjistitelný zásah do tohoto pokojného stavu, je povinen poskytnout právní ochranu.

Státní orgán pak může buď předběžně zásah zakázat anebo uložit, aby byl obnoven předešlý stav. Jinou možnost státní orgán nemá a tyto způsoby ochrany jsou taxativně vymezeny právě v § 5 občanského zákoníku.

Pokud tedy státní orgán určitým způsobem rozhodne, není tím dotčeno domáhat se právní ochrany postiženého subjektu přímo u soudu, jak výslovně občanský zákoník v § 5 uvádí. Toto právo vychází z toho, že v prvé řadě je zásah státního orgánu zásahem předběžným a do té míry i dočasným a také z důvodu, že státní orgán nezkoumá,

kde je právo, ale pouze ukládá opatření při zřejmém zásahu do pokojného stavu, ale i takovýto zásah může být při bližší analýze zásahem, který je v souladu s právem. Záleží tedy na postiženém subjektu, zda se bude domáhat ochrany před soudem či nikoliv. Pokud svého práva nevyužije, je pak rozhodnutí o ochraně pokojného stavu orgánu státní správy definitivní a konečné a lze jej i podle příslušných předpisů vykonat. Pokud se však účastník obrátí na soud, který v této věci pak pravomocně rozhodne, ztratí rozhodnutí orgánu státní správy účinnost. Závažné a vykonatelné je pouze rozhodnutí soudu.

4.3 Ochrana soudní

Poslední formou ochrany vlastnického práva je ochrana soudní, která poukazuje na skutečnost, že právě soudy jsou těmi základními orgány, které mají dohled nad právní mocí a nad jejím správným a náležitým výkonem v rámci fungování České republiky, a to jak po soukromoprávní stránce, tak po stránce veřejnoprávní. Zde je vhodné poznamenat, že i na tento druh ochrany musí pamatovat i občanský zákoník, a to následujícím určením: *„Výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Fyzické a právnické osoby, státní orgány a orgány místní samosprávy dbají o to, aby nedocházelo k ohrožování a porušování práv z občanskoprávních vztahů a aby případné rozpory mezi účastníky byly odstraněny především jejich dohodou. Proti tomu, kdo právo ohrozí nebo poruší, lze se domáhat ochrany u orgánu, který je k tomu povolán. Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem soud.“*³⁷ Soudní ochrana je takovou, na kterou má právo každý občan České republiky bez výjimky, záleží pak na skutkové podstatě činu, který je u soudu řešen a na tom, kdo je skutečně zodpovědný. Pokud se týká soudní ochrany vlastnických práv, je možné se této ochrany domoci jedinou cestou – žalobou. A právo v současné době rozeznává dvě žaloby na ochranu vlastnických práv. Těmito žalobami jsou³⁸:

- žaloba na vydání věci (reivindikační žaloba),

³⁷ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

³⁸ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 10.

- žaloba negatorní

Těmito žalobami se bude konkrétněji a detailněji zabývat následující podkapitola. V rámci této kapitoly je ještě vhodné lépe zmapovat problematiku omezování vlastnického práva, která je s ochranou vlastnického práva spojena. Již ve druhé kapitole této práce bylo omezení vlastnických práv definováno, ale této problematice je vhodné se věnovat trochu více.

Občanský zákoník se této problematice věnuje poměrně detailně, a to v souvislosti právě s vlastnickými právy jiných osob a s ochranou těchto jejich vlastnických práv. Zde je potřeba citovat širší pasáž z občanského zákoníku, kterou jsou konkrétně paragrafy 127 a 128, která upravují následující³⁹:

„§ 127

(1) Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Proto zejména nesmí ohrozit susedovu stavbu nebo pozemek úpravami pozemku nebo úpravami stavby na něm zřízené bez toho, že by učinil dostatečné opatření na upevnění stavby nebo pozemku, nesmí nad míru přiměřenou poměrům obtěžovat susedy hlukem, prachem, popílkem, kouřem, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, světlem, stíněním a vibracemi, nesmí nechat chovaná zvířata vnikat na susedící pozemek a nešetrně, popřípadě v nevhodné roční době odstraňovat ze své půdy kořeny stromu nebo odstraňovat větve stromu přesahující na jeho pozemek.

(2) Je-li to potřebné a nebrání-li to účelnému využívání susedících pozemků a staveb, může soud po zjištění stanoviska příslušného stavebního úřadu rozhodnout, že vlastník pozemku je povinen pozemek oplotit.

(3) Vlastníci susedících pozemků jsou povinni umožnit na nezbytnou dobu a v nezbytné míře vstup na své pozemky, popřípadě na stavby na nich stojící, pokud to nezbytně vyžaduje údržba a obhospodařování susedících pozemků a staveb. Vznikne-li tím škoda na pozemku nebo na stavbě, je ten, kdo škodu způsobil, povinen ji nahradit; této odpovědnosti se nemůže zprostit.

³⁹ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika. 1964, částka 19.*

(1) Vlastník je povinen strpět, aby ve stavu nouze nebo v naléhavém veřejném zájmu byla na nezbytnou dobu v nezbytné míře a za náhradu použita jeho věc, nelze-li dosáhnout účelu jinak.

(2) Ve veřejném zájmu lze věc vyvlastnit nebo vlastnické právo omezit, nelze-li dosáhnout účelu jinak a to jen na základě zákona, jen pro tento účel a za náhradu.“

Česká legislativa tak v podstatě určuje případy, které jsou vhodné pro usnadnění ochrany vlastnických práv, protože vymezuje, jmenovitě, konkrétní situace, kdy je možné, aby došlo k určitému omezení vlastnických práv, a to v podstatě takovým způsobem, že vlastník nemá důvod podávat dále popisované žaloby na ochranu vlastnického práva. Zároveň je určeno, jakého chování by se neměl občan dopouštět v případě, pokud nechce, aby došlo k tomu, že na něj může být některá z žalob na ochranu vlastnického práva podána. Jak je patrné, problematika v této oblasti je poměrně široká a je upravována různými zákony, jak bude ještě dále deklarováno.

4.3.1 Žaloby na ochranu vlastnického práva

Předchozí část práce určila, že žaloby na ochranu vlastnických práv jsou celkem dvě: žaloba reivindikační a žaloba negatorní. Jedná se o základní právní nástroje, které má každý občan České republiky v rámci ochrany svých vlastnických práv, konkrétně v rámci ochrany soudní. Ale ještě před tím, než přejdeme k tomu, jaká jsou jednotlivá specifika výše popsaných žalob, je vhodné se zmínit o dalších žalobách, které nejsou sice přímo žalobami na ochranu vlastnických práv, ale s touto ochranou jednoznačně souvisí. V rámci české legislativy lze vyzdvihnout především následující tři žaloby:

- žaloba na určení vlastnického práva – tato žaloba je popsána v rámci občanského soudního řádu a vztahuje se na určení toho, zda zde vlastnické právo vůbec je, anebo není,⁴⁰
- žaloba na náhradu škody – opět se jedná o žalobu spojenou s ochranou vlastnického práva, a to ve chvíli, kdy vlastníkovvi vzniká narušením jeho

⁴⁰ Česko. Zákon č. 56/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1963, částka 56.

vlastnického práva určitá škoda, má pak právo žádat náhradu této škody, občanský zákoník přímo definuje, že ten, kdo neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti způsobí škodu, odpovídá za ni, a to na základě dalších ustanovení, která jsou konkretizována v § 415 až § 450 občanského zákoníku,⁴¹

- žaloba z bezdůvodného obohacení – jedná se o podobný problém jako ve chvíli, kdy osoba způsobí svým neoprávněným zásahem určitou škodu, v tomto případě se jedná o bezdůvodné obohacení, které musí osoba, jež jej nabyla, vrátit osobě, které ve skutečnosti plnění patří.⁴²

Výše popsané žaloby jsou specifické pro určité úkony, které s ochranou vlastnického práva souvisí, ale základní v této problematice jsou právě reivindikační a negatorní žaloba. Kromě toho, že v následujících dvou částech této podkapitoly budou obě žaloby jednotlivě popsány a rozebrány.

4.3.2 Reinvidikční žaloba

Pokud se bavíme o žalobách obecně, je vhodné doplnit, jak je na žalobu pohlíženo občanským soudním řádem. Tento definuje žalobu následujícím způsobem: „Žalobou (návrhem na zahájení řízení) lze uplatnit, aby bylo rozhodnuto zejména

- o osobním stavu (o rozvodu, o neplatnosti manželství, o určení, zda tu manželství je či není o zrušení, neplatnosti nebo neexistenci partnerství, o určení otcovství, o osvojení, o způsobilosti k právním úkonům, o prohlášení za mrtvého);
- o splnění povinnosti, která vyplývá ze zákona, z právního vztahu nebo z porušení práva;
- o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem.“⁴³

⁴¹ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

⁴² Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

⁴³ Česko. Zákon č. 56/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1963, částka 56.

Pokud se týká reivindikační žaloby, je upravena na základě bodu b). Jedná se tedy o žalobu, kterou má být vydána věc. Jedná se tedy o takovou žalobu, kdy osobě oprávněné byla věc odejmuta, ale ona chce, aby jí byla navracenou z rukou osoby, která tuto věc zadržuje. Může se jednat o vlastníka, který má vlastnické právo k věci a tato věc je mu jinou osobou odejmuta, ale stejně tak má právo využít reivindikační žalobu i osoba, která je držitelem věci a je jí odejmuto toto právo držby. V reivindikační žalobě se tak v podstatě spojuje ochrana vlastnického práva i ochrana držby.

Reivindikační žaloba vyžaduje naplnění několika základních povinností, bez kterých není možné reivindikační žalobu podat a tudíž ani uplatnit a zajistit si tak navracení věci, případně i vyklizení nemovitosti (bytu, domu, apod.). Těmito základními povinnostmi pro právní správnost reivindikační žaloby jsou:⁴⁴

- věc se nachází v moci osoby, která ji neoprávněně zadržuje a která tuto věc odmítá vydat,
- aktivní legitimace svědčí vlastníkovu věci, pasivně legitimován je ten, kdo věc neoprávněně zadržuje,
- věc musí být přesně individualizována, tj. musí být jasně určeno, o jakou věc se jedná,
- žalovaný užívá věc neoprávněně,
- vlastník věci prokáže své vlastnické právo k dané věci, přičemž toto vlastnické právo musí existovat v době vydání rozhodnutí.

Základem této žaloby je skutečnost, že důkazní povinnost je na žalobci, on se musí aktivně legitimovat. Ale zde je nutné si uvědomit, že neproказuje svoje vlastnictví (právní kvalifikace skutečnosti, že se jedná o vlastníka, je věcí soudu), ale proказuje, že nastaly okolnosti, na něž jsou právem vázány způsoby nabytí tohoto vlastnictví. Z tohoto důvodu je žaloba reivindikační pouze žalobou vlastnickou a žádnou jinou – v praxi je možné, aby se žaloba opírala i o oprávněnou držbu⁴⁵ a právo k

⁴⁴ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. S. 10.

⁴⁵ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

detenci⁴⁶. Úspěch této žaloby pak závisí na tom, zda je žalobce schopen prokázat, že byl oprávněným vlastníkem (případně držitelem, nebo detentorem) dané věci. Ale pouze v případě, že žalovaný neprokáže lepší právo k této věci.⁴⁷

Nyní je vhodné se zaměřit na předmět žaloby. V tomto případě se musí jednat o věc ve smyslu právním⁴⁸, která je určitým předmětem vlastnictví, případně se může jednat i o byt nebo nebytový prostor⁴⁹. Zde je nutné si uvědomit, že pokud je podávána reivindikační žaloba, může to být pouze v případě hmotné věci. Zde se udržuje tradiční přístup, který do této problematiky nezahrnuje nehmotné výsledky lidské činnosti, jako jsou duševní vlastnictví, nebo vlastnictví průmyslové.⁵⁰

V reivindikační žalobě jsou přítomny určité osoby, jak definuje právní teorie i praxe, které jsou pro danou žalobu nezbytné ze zákona a do jisté míry specifické, jedná se o tyto osoby⁵¹:

- žalobce – z podstaty věci se jedná o osobu, která žalobu podává a která má povinnost aktivní legitimace,
- žalovaný – v tomto případě je situace komplikovanější, pokud se jedná o osobu žalovaného, měla by to být osoba, která má věc, jež je předmětem žaloby, u sebe, respektive fakticky u sebe, může totiž dojít k tomu, že žalovaný bude pouze držitelem, anebo detentorem, a věc u sebe mít nemusí, je pak na držiteli samotném, aby věc zajistil, pokud ji fakticky nemá u sebe,⁵²
- fiktivní držitelé – v případě, že věc je na straně držitele (žalovaného) ztracena, spotřebována, zničena, nebo zcizena, již není možné tuto věc vindikovat, protože neexistuje, respektive není možné ji získat, v některých situacích je držba předstírána, aby byl vlastník uveden v omyl; v případě, že držitel již věc nemá, i když ji v době dodání žaloby měl, není českým právem upravena, i když

⁴⁶ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

⁴⁷ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 37-38.

⁴⁸ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

⁴⁹ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

⁵⁰ KNAPP V., KNAPPOVÁ M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., MACKOVÁ A., MIKEŠ J., RADVANOVA S. *Občanské právo hmotné, svazek I.* Praha : CODEX, 1997. s. 233.

⁵¹ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 49-50.

⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 22 Cdo 536/2000 ze dne 21. 8. 2000.

se jedná o právo tradiční vycházející z římského pojetí – v teorii se pak hovoří o tom, že žalobce by mohl požadovat náhradu této věci, například v její obecné ceně.

Z logiky věci je patrné, že základním cílem reivindikační žaloby, nebo tedy žaloby na vydání věci je její vydání, což je naplnění v případě, že je reivindikační žaloba opodstatněná. Tímto je reivindikační žaloba naplněna a povinnost vydat věc končí. V případě, že se jedná o nemovitost, tedy byt anebo nebytový prostor, k naplnění podstaty vydání věci je potřeba vyklizení této nemovitosti žalovaným.

4.3.3 Negatorní žaloba

„Negatorní žaloba slouží k ochraně před jinými neoprávněnými zásahy do vlastnického práva než je zadržování věci, a to proti takovým zásahům, které byly vykonány, trvají nebo hrozí jejich opakování.“⁵³ Negatorní žalobu je nutné chápat jako hmotněprávní vztah mezi vlastníkem a tím, kdo do jeho vlastnického práva zasahuje jinak než tím, že věc bez právního důvodu zadržuje.⁵⁴ V případě zadržování by bylo nutné použít reivindikační žalobu, jak byla prezentována v předcházejícím oddílu této bakalářské práce. Lze tedy shrnout, že základem toho, proč je žaloba podávána, je skutečnost, že žalovaný (vlastník) se cítí ohrožen na svých právech jinou osobou, tedy žalovaným, a žádá, aby se tento svého konání, které chápe jako zásah do vlastnického práva, zdržel. Podobně, jako tomu bylo v případě reivindikační žaloby, i zde jsou určité nároky, které se týkají především legitimity: „Žalobce musí (obdobně jako u žaloby reivindikační) prokázat vlastnictví, oprávněnou držbu anebo právo k detenci věci. Žalobce nemusí dokazovat, že žalovanému nepřísluší právo k věci; předpokládá se, že vlastnictví je v mezích právního řádu neomezené, a omezení vlastníka, podle kterého by byl povinen trpět zásahy do vlastnictví, tvrdí a dokazuje žalovaný. Ovšem ani žalobce, ani žalovaný netvrdí a nedokazují existenci práva, ale jen

⁵³ PETR, B. *Vydržení v českém právu*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 163.

⁵⁴ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 16.

*právních skutečností, se kterými právo vznik vlastnictví, případně práva do něj zasahovat, spojuje.*⁵⁵

Pro podání negatorní žaloby, zde tedy musí existovat dvě zásadní premisy, jež jsou nezbytností:

- existence vlastnického práva žalovaného,
- neoprávněnost zásahů do tohoto práva jinou osobou.

Negatorní žaloba je žalobou, která je velmi často využívána v sousedských vztazích, neboť právě zde dochází k tomu, že jeden soused může určitým způsobem zasahovat do vlastnického práva jiného souseda. Zde je vhodné prezentovat vztah mezi negatorní žalobou a žalobou proti imisím: *„Zatímco z ustanovení § 127 odst. 1 občanského zákoníku vyplývá, že návrhem na zahájení řízení se lze úspěšně domáhat, aby soud uložil vlastníkovi povinnost zdržet se přesně vymezeného rušení, nikoli však již povinnost něco pozitivního konat (např. odstranit, popřípadě upravit předmět svého vlastnictví), ustanovení § 126 občanského zákoníku poskytuje vlastníkovi širší ochranu, protože podle něho lze postihnout i subjekt, který neruší výkonem svého vlastnického práva § 127 odst. 1 je proti § 126 speciální úpravou.*⁵⁶ Negatorní žalobu je tedy možné využít především v sousedských vztazích, které jsou specifickou kategorií vlastnického práva vztahů mezi dvěma osobami. Sousedské právo jako takové se samostatně vyčlenilo a obecně upravuje vztahy vlastníka k třetím osobám, pokud jde o účinky těchto osob na vlastnické právo vlastníka a ona jeho majetek. Výše byl zmíněn pojem imise a k němu je vhodné říci, že se jedná o takovou činnost, jejíž účinky pronikají na sousedský pozemek, i když na tomto není daná činnost vykonávána. Efekt činnosti, je tedy na ploše větší, než je pozemek vlastníka nemovitosti. Vzhledem k tomu, že imise mohou být nežádoucí, musí mít vlastník možnost se těmito imisím bránit a žádat, aby se soused těchto činností zdržel.

Pokud se týká imisí a toho, co může být za imise považováno, je vhodné určit několik příkladů. Emisemi může být⁵⁷:

⁵⁵ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 106.

⁵⁶ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 117.

⁵⁷ SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. s. 117

- prach zviřovaný na susedově pozemku, písek, což je spojeno většinou se stavbou na susedově pozemku,
- létající popel či dokonce jiskry, pokud například sused pořádá grilování, pálí nějaký materiál, apod.,
- prudké osvětlení,
- chlad z umělých chladíren anebo naopak teplo z teplovodního vedení,
- zápach ze žumpy či záchodu,
- indukce elektrickým proudem,
- ustavičný pronikavý štěkot,
- obtěžování včelami, holuby, hlodavci, hmyzem,
- vypouštění splašků,
- odtékání dešťové vody, pokud tento odtok byl změněn od odtoku přirozeného, jinak se o imisi nejedná (tato imise je poměrně důležitá v porovnání s římským právem a jeho úpravou), apod.

Imisí je poměrně velké množství, a tak je vhodné, že je tato problematika upravována nikoli pouze jednou žalobou proti imisím, ale i žalobou negatorní, kterou je možné zamezit susedovy v imisích. Negatorní žaloba neboli žaloba zápůrčí je tak obecně velmi důležitým institutem, který je možné použít na ochranu vlastnického práva. Podobně jako u žaloby reivindikační jsou i její počátky v právu římském.

4.3.4 Vztah mezi reivindikační žalobou a žalobou negatorní

Jednoznačně zde vztah existuje, a to především v tom ohledu, že se jedná o žaloby, které se využívají na ochranu vlastnického práva, stejně tak se jedná o žaloby, jejichž historický vznik se váže ke stejné době a ke stejnému právu, tedy k právu římskému. Některé shodné prvky již byly v rámci předchozího oddílu naznačeny. Jedná se především o aktivní legitimování, které v obou případech leží na straně žalobce, tedy

většinou vlastníka, který je určitým způsobem zkrácen na svých vlastnických právech. Proto je potřeba hledat rozdíly ve formální a právní struktuře těchto žalob.

K tomuto účelu vhodně poslouží následující citace, která je výsledkem řízení u Nejvyššího soudu České republiky. „*Pro reivindikační žalobu obecně platí, že se jí vlastník věci domáhá na tom, kdo mu tuto věc neoprávněně zadržuje, aby mu ji vydal do jeho (vlastnickovy) moci. Proto je také obvyklou součástí žalobního návrhu (tzv. petitu) požadavek nejen vydání věci, ale i požadavek jejího předání. Jiným způsobem ochrany vlastnického práva, vycházejícím rovněž z ustanovení § 126 odst. 1 občanského zákoníku, je žaloba záporní (negatorní). Touto žalobou se vlastník věci domáhá, aby se žalovaný zdržel jiných neoprávněných zásahů (jiných než neoprávněného zadržování věci) do vlastnického práva žalobce; domáhá se jí buď, aby žalovanému bylo určité rušivé konání zakázáno (aby se určitého konání zdržel), anebo aby věc uvedl do původního stavu, tj. odstranil věci, které na nemovitosti dříve nebyly. Oba základní druhy vlastnických žalob tak mají odlišný, resp. samostatný skutkový základ podle toho, jakým způsobem (jak a čím vším) žalovaný do výkonu jejich vlastnického práva zasahuje. Není vyloučeno, aby vlastník věci vůči žalovanému uplatnil jednou žalobou současně, aby mu žalovaný vydal zadržovanou věc a současně se zdržel dalších rušivých zásahů do výkonu vlastnických práv žalobce, např. nevstupoval na jeho pozemek.*“⁵⁸

Jednoznačně je patrné, že zde odlišnosti skutečně jsou a vyplývají ze skutkové podstaty těchto dvou různých žalob. V podstatě se dostáváme k tomu, že tam, kde končí pravomoc vyplývající z reivindikační žaloby, tam pokračuje možnost uplatnit žalobu negatorní. Na druhou stranu v případě, kde je možné uplatnit žalobu negatorní, není možné uplatnit žalobu reivindikační, jednoznačně ne na stejnou skutkovou podstatu, i když mohou být obě žaloby podány zároveň, jak bylo v citovaném textu popsáno.

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 15. 11. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2602/98. *Právní rozhledy*, 2001, č. 1.

5 OCHRANA VLASTNICKÉHO PRÁVA V TRESTNÍM A SPÁVNÍM PRÁVU

Jak již bylo výše uvedeno, ochranu vlastnickému právu poskytuje celý právní řád. V předešlé kapitole byly shrnuty možnosti ochrany vlastnických práv, které má vlastník v oblasti práva soukromého. Ochranu vlastnických práv, potažmo vlastnictví však, jak rovněž bylo uvedeno výše, poskytuje i právo veřejné. Stát zde vystupuje jako garant ochrany vlastnických práv. I když v normách veřejného práva nehovoříme o vlastnickém právu či o vlastnictví, ale majetku, předmětem ochrany jsou právě vlastnická práva. Pojem majetek sice není nikde v právních normách definován, můžeme jej však chápat jako vlastnictví, tak jak bylo vlastnictví popsáno ve druhé kapitole. Pojem majetku je širším pojmem než pojem věc, zahrnuje věci movité i nemovité, majetková práva, zejména pohledávky, věcí je i ovladatelná přírodní síla, se kterým je vlastník oprávněn volně nakládat, tedy „*držet, užívat, požívat jeho plody a užítky a nakládat s ním.*“⁵⁹ Vodítko nám dává i již citovaná čl. 11 odst. 1 Listiny základních práva svobod, že každý má právo vlastnit majetek.

Na tomto místě je však potřeba vysvětlit, jaký je rozdíl mezi soukromoprávní a veřejnoprávní ochranou vlastnictví. Soukromé právo dává vlastníkům možnost domoci se toho, aby se ten, kdo narušuje výkon jeho vlastnických práv, něco konal (například vydal zadržovanou věc, splatil pohledávku) nebo se něčeho zdržel (například neobtěžoval imisemi, neužíval cizí věc). Veřejné právo pak ve zvláštní části zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a ve zvláštní části zákona č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů stanovuje, jaké zásahy do vlastnických práv jsou natolik nežádoucí a škodlivé, že z pozice státní moci chce takovému jednání zabránit. Odstrašujícím prostředkem je pak sankce, stanovená ke každému takovému škodlivému jednání.

Další konkrétní ochranou vlastnického práva je např. katastrální právo, které má mimo jiné za úkol evidovat vlastnická práva k nemovitostem. Katastr nemovitostí je veřejný. Tím, že se v katastru nemovitostí eviduje vlastnické právo, poskytuje se tak

⁵⁹ Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.

tomuto právu ochrana a kdokoliv si tak může ověřit, zda je či není vlastníkem konkrétní nemovitosti a zda má právo s touto nemovitostí disponovat.

Protože trestní právo chrání základní hodnoty a vztahy upravené již jinými právními odvětvími, zejména ústavním právem, občanským právem, obchodním právem, správním právem atd., jeho použití přichází v úvahu tam, kde prostředky těchto jiných právních odvětví a k ochraně nepostačují, neboť došlo ke spáchání trestného činu, a při splnění všech podmínek a předpokladů stanovených trestním právem hmotným i procesním je právem, ale i povinností státu pohnat pachatele trestného činu k trestní odpovědnosti a tím jeho právní chování vynutit použitím sankce.

Trestné činy proti majetku představují převážnou část celkové kriminality. Objektem těchto trestných činů jsou vztahy k majetku.

5.1 Vybrané přestupky a trestné činy proti majetku

Některé skutkové podstaty trestných činů i přestupků jsou totožné. Rozhodujícím faktorem pro určení škodlivosti zásahu do vlastnických práv pro společnost a pro určení, zda se jedná o přestupek nebo trestný čin, je především výše způsobené škody (újmy) vlastníkovi, zpravidla vyjádřené v penězích. V následující podkapitole budou uvedeny vybrané skutkové podstaty přestupků proti majetku a budou srovnány s příslušnými podstatami trestných činů. Pro naši potřebu je tedy potřeba odcitovat příslušné ustanovení zákona č. 200/1990 Sb., zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů:

„§ 50 Přestupky proti majetku

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) úmyslně způsobí škodu na cizím majetku krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo zničením či poškozením věci z takového majetku, nebo se o takové jednání pokusí,*
- b) úmyslně neoprávněně užívá cizí majetek nebo si přisvojí cizí věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby,*
- c) úmyslně ukryje nebo na sebe nebo jiného převede věc, která byla získána přestupkem spáchaným jinou osobou, nebo to, co za takovou věc bylo opatřeno.“*

(2) Za přešupek podle odstavee 1 lze uložít pokutu do 15 000 Kč nebo zákaz pobytu.⁶⁰

Pro potřeby této práce není nutné věnovat se všem skutkovým podstatám. Budou proto analyzovány pouze některé, které jsou nejčastější.

5.1.1 Krádež

Skutková podstata protiprávního jednání pojmenovaného krádež je obecně stejná u trestného činu i přešupku. Liší se ve škodlivosti činu pro společnost. Ta je jak uvedeno výše vyjádřena způsobenou újmou v peněžích. Výše této škody vychází analogicky ze skutkové podstaty trestného činu krádeže uvedené v § 205 trestního zákona, kde je uvedeno, že trestného činu se dopustí ten, „kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou“.⁶¹ Nepatrnou škodou je stanovena částka 5.000,- Kč.⁶² Objektem je vlastnictví, ale i faktická dispozice s věcí. Z povahy protiprávního jednání plyne, že předmětem krádeže mohou být pouze věci movité. Zde je však výjimka, kdy i krádež věci nepatrné hodnoty bude posuzována jako krádež podle trestního, nikoliv správního práva. Pro takovou právní kvalifikaci musí být splněna jedna z následujících podmínek uvedených v § 205 odst. 1 a 2 trestního zákoníku:⁶³

- spáchá vloupáním
- bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí
- čin spáchá na věci, kterou má někdo bezprostředně při sobě, takzvaná kapesní krádež
- byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán
- spáchá takový čin na území, na němž je prováděna nebo bylo provedena evakuace osob
- spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny

⁶⁰ Česko. Zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., Zákon o přešupcích, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35. s. 819

⁶¹ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. s. 399.

⁶² Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. s. 383.

⁶³ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. s. 399.

- spáchá-li takový čin za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu, za živelní pohromy nebo jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí, veřejný pořádek nebo majetek
- spáchá-li takový čin v úmyslu umožnit nebo usnadnit spáchání trestného činu vlastizrady, teroristického útoku nebo teroru

5.1.3 Zpronevěra

Objektem této skutkové podstaty trestného činu i přestupku je vlastnictví věci. Předmětem útoku je věc, která byla pachateli svěřena, aby s věcí nakládal určitým způsobem. Pachatel pak s věcí nakládá v rozporu s tímto účelem a tím si opatří prospěch. Na rozdíl od krádeže se věci nezmocňuje, ale má ji již před přisvojením ve své moci. Takové jednání je přestupkem, pokud je způsobená újma nižší, než 5.000,- Kč. Jinak se jedná o trestný čin.

5.1.4 Podvod

Jednání, které základní skutkovou podstatu podvodu není v § 50 odst. 1, písm. a) zákona o přestupcích blíže specifikované. Lze ho však analogicky dovodit z ustanovení trestného činu podvodu podle § 209 trestního zákoníku. *„Kdo sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou.“*⁶⁴ O podvod , pokud vyvolání nebo využití omylu nebo zamlčení podstatných skutečností směřuje ke zmenšení majetku, které má přinést obohacení pachateli nebo třetí osobě. Je třeba prokázat, že jednání bylo od počátku úmyslné.

5.1.5 Neoprávněné užívání cizí věci

Pro rozlišení přestupku a trestného činu musíme u této skutkové podstaty opět užít analogického výkladu ustanovení § 207 trestního zákoníku. Trestného činu se dopustí ten, kdo *„se zmocní cizí věci nikoli malé hodnoty nebo motorového vozidla v úmyslu je přechodně užívat, nebo kdo na cizím majetku způsobí škodu nikoli malou*

⁶⁴ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. s. 400.

*tím, že neoprávněně takové věci, které mu byly svěřeny, přechodně užívá.*⁶⁵ Škodou nikoliv malou je dle již citovaného ustanovení § 138 trestního zákoníku částka 25.000,- Kč.

Úplný výčet trestných činů proti majetku je uveden ve zvláštní části zákona 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, pod § 205 až § 232. Trestní právo samozřejmě chrání i jiné zájmy, než pouze majetek. Mezi nejvýše postavené chráněné zájmy patří osobní svoboda, lidské zdraví a život. Často nastává právní skutečnost, kdy je jednáním pachatele ohroženo více chráněných zájmů najednou. Takovým případem je například trestný čin loupeže, kde se pachatel zmocňuje cizí věci, ale navíc použije násilí nebo pohrůžku přímého násilí s úmyslem si věc ponechat.

Pro úplnost je třeba dodat, že za každý přestupek i trestný čin stanovuje daná norma i sankci. V případě přestupků je to, jak je uvedeno v citaci výše, pro všechny skutkové podstaty peněžitý trest až do výše 15.000,- Kč nebo zákaz pobytu. V případě trestných činů je sankce uvedena pro každou skutkovou podstatu zvlášť. Dle způsobu spáchání trestného, pohnutky a výše způsobené škody jsou ukládány tresty jejichž plný výčet obsahuje § 52 trestního zákoníku a jsou to:⁶⁶

- odnětí svobody,
- domácí vězení,
- obecně prospěšné práce,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,
- zákaz pobytu,

⁶⁵ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. s. 400.

⁶⁶ Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11. s. 365.

- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,
- ztráta vojenské hodnosti,
- vyhoštění.

Výčet všech trestných činů proti majetku není úplný. V. hlava trestního zákoníku obsahuje celou řadu dalších skutkových podstat. Pro potřeby této práce, která má za cíl shrnout především úpravu a způsob ochrany vlastnických práv z pohledu práva občanského, je výše uvedený orientační přehled postačující.

ZÁVĚR

Tématem bakalářské práce bylo shrnout a analyzovat současnou pozitivně právní ochranu vlastnictví v ČR jak z pohledu práva soukromého, tak i práva veřejného. V textu byly nejprve rozebrány základní pojmy, které se této problematice týkají, aby následně bylo možné popsat jednotlivé úpravy. Nejprve byla rozebrána úprava, která je v současné době v České republice a na jejímž základě je možné bránit svá vlastnická práva. Problematika byla rozdělena do základních oblastí – platná legislativa v České republice, obecná úprava problematiky v českém právu žaloby na ochranu vlastnictví, ale základem práce bylo popsání dvou základních žalob, které jsou v českém právu určeny na ochranu vlastnictví. Těmito žalobami jsou žaloba reivindikační a žaloba negatorní.

Žaloba reivindikační je definována jako žaloba na vydání věci a týká se takových skutků, které zasahují do vlastnického práva osoby tím, že je její věc zadržena osobou jinou. Vlastník pak vyžaduje, soudní cestou, navrácení této věci zpět nejen do svého vlastnictví, ale i do své oprávněné držby. Žaloba reivindikační je tak základním institutem práva na ochranu vlastnictví. Cíle žaloby je tedy navrácení věci jejímu právoplatnému vlastníkovi, a to i v případě nemovitosti.

Vzhledem k tomu, že v rámci ochrany vlastnického práva nemusí být problémem pouze zadržení věci jinou osobou, bylo potřeba vytvořit i žalobu další, kterou se stala žaloba negatorní. Tato žaloba je směřována proti takovému jednání, které určitým způsobem narušuje vlastnické právo vlastníka. Cílem žaloby je tedy dosažení takového stavu, aby bylo jednání zamezeno, případně aby byla věc navracena do svého původního stavu. Žaloba negatorní je často spojována se sousedskými právy, kde se uplatňuje v návaznosti na imise, což jsou v podstatě dopady určitého jednání na pozemek sousední, který tímto může určitým způsobem negativně trpět. Negatorní žaloba

tak v současnosti našla využití především v sousedském právu.

V historickém exkursu bylo ukázáno, jakým způsobem je možné právo ohýbat a přizpůsobovat potřebám ideologie, která je zrovna u moci. Z tohoto pohledu je nutné si uvědomit, že vlastnictví a především jeho ochrana je stěžejním prvkem demokratické společnosti. Pokud bude jednotlivým skupinám obyvatel, jako v případě Protektorátu, nebo všem občanům, jako v případě komunistického Československa, bráněno

v nabývání vlastnictví a ve výkonu vlastnických práv, je potřeba být navýsost ostražití a takovým zásahům se bránit. Ideologie, která zabraňuje vlastnit, případně jiným způsobem omezuje vlastnictví svých občanů se tak dotýká jedné z nejzákladnějších svobod. Od tohoto bodu je pak jen krůček k omezování dalších svobod, které člověk i právo chápe jako přirozené.

Závěrem je třeba zdůraznit, že v době psaní této práce je již platný zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinný od 1. 1. 2014. Nový občanský zákoník reaguje na potřebu změny v soukromém právu. Současný občanský zákoník byl přijat v roce 1964. Od té doby byl již mnohokrát upravován (novelizován). Vychází z poměrů 60. let a z tehdejších názorů na soukromé právo, což zapříčinilo jeden z největších nedostatků tohoto zákoníku – roztržitost úpravy občanskoprávních vztahů v několika různých právních předpisech.

Nový občanský zákoník klade důraz jak na naše demokratické právní tradice, tak i na principy a standardy soukromého práva v Evropě. Česká republika prošla za období posledních 20 let rozsáhlými společenskými změnami. Vytvořením a přijetím nového občanského zákoníku se i v oblasti soukromého práva zařadíme mezi ostatní vyspělé evropské země. I sami autoři zákona jsou si však vědomi, že dosluhující občanský zákoník mají občané této země takzvaně pod kůží a bude nelehké přivyknout zcela novému pojetí soukromého práva, které nový zákoník představuje. Lze také očekávat, že právní vědomí, ve smyslu de lege lata, především laické, ale i právnická veřejnosti bude z počátku poněkud oslabeno a na některé sporné otázky dá odpověď až judikatura soudů. Nicméně se i přesto jedná o krok správným směrem. Doufejme pouze v to, že nový občanský zákoník nebude trpět vadou podstatné většiny českých zákonů. Tou je především častá novelizace právních norem.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

- JEHLIČKA O., ŠKÁROVÁ M., ŠVESTKA J., VODIČKA A. *Občanský zákoník, komentář, 2. vydání.* Praha : C. H. Beck, 1994. 673 s.. ISBN 3 406 38283 5
- KINCL J., URFUS V. , SKŘEPEJK M. *Římské právo.* Praha : C. H. Beck, 1997. 408 s. ISBN 80-7179-031-1
- KNAPP, V. *Teorie práva.* 1. vyd. Praha : C.H.Beck, 1995. 264 s. ISBN 80-7179-028-1
- KNAPP V., KNAPPOVÁ M., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J., MACKOVÁ A., MIKEŠ J., RADVANOVÁ S. *Občanské právo hmotné, svazek I.* Praha : CODEX, 1997. 352 s. ISBN 80-901683-1-0
- KUBŮ, L., HUNGR, P., OSINA, P. *Teorie práva.* 1. vyd. Praha : Linde, 2007. 335 s. ISBN 80-7201-637-7
- MALÝ K. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945, II. vydání.* Praha : Linde, 2003. 673 s. ISBN 80-7201-433-1
- PETR, B. *Vydržení v českém právu.* 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. 256 s. ISBN 80-7179-546-1
- SPÁČIL, J. *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku.* 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2008. 265 s. ISBN 80-7179-386-8

Elektronické zdroje

- *Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online].* 2011. [cit.2013-05-01].Dostupný na WWW: <[http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymcestorage/files/2011/Duvodova_zprava\(leden_2011\).pdf](http://obcanskyzakonik.justice.cz/tinymcestorage/files/2011/Duvodova_zprava(leden_2011).pdf)>

Legislativní zdroje

- Česko. Zákon č. 2 ze dne 16. prosince 1992. Úplné znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, jak vyplývá z pozdějších změn. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1993, částka 001.
- Česko. Zákon č. 40/1964 Sb., Občanský zákoník České republiky, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1964, částka 19.
- Česko. Zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., Zákon o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1990, částka 35.
- Česko. Zákon č. 40/2009 Sb., Zákon trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009, částka 11
- Česko. Zákon č. 56/1963 Sb., Občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 1963, částka 56

Ostatní zdroje

- Nález Pléna Ústavního soudu sp zn. Pl. ÚS 78/06 Sb. ze dne 16. října 2007.
- Nález Ústavního soudu sp zn. I. ÚS 391/05 Sb. ze dne 17. května 2007.
- Rozhodnutí Pléna Ústavního soudu sp zn. Pl. ÚS 4/94 Sb. ze dne 12. října 1994.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 22 Cdo 536/2000 ze dne 21. 8. 2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 22 Cdo 1908/2002 Sb. ze dne 30. května 2002.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 22 Cdo 2602/98 ze dne 15. 11. 2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 22 Cdo 2602/98 ze dne 15. 11. 2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 31 Cdo 2808/2004 Sb. ze dne 14. června 2006
- Usnesení Ústavního soudu sp zn. I. ÚS 1961/08 Sb. ze dne 12. srpna 2008.